

120 Numaralı Olağanüstü Hal Kapsamında Yargı Alanında Alınan Tedbirlere İlişkin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'ne Dair Kısa Bir Not

Bilindiği üzere, 06.02.2023 tarihinde merkez üssü Kahramanmaraş ilimiz olan 7.7 ve 7.6 şiddetinde iki ayrı deprem meydana gelmiş ve yaşanan doğal afet nedeniyle Kahramanmaraş, Hatay, Adıyaman, Gaziantep, Malatya, Kilis, Diyarbakır, Adana, Osmaniye ve Şanlıurfa illeri ile bu illere bağlı tüm ilçeler ve köylerde çok sayıda can kaybı yaşanmıştır.

Söz konusu depremlerin akabinde 08.02.2023 tarihli ve 6785 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararıyla depremden etkilenen illerimizde olağanüstü hâl ilan edilmiştir (RG, 08.02.2023/32098).

Meydana gelen depremler gerek olağanüstü hâl ilan edilen gerekse diğer illerdeki yargısal faaliyetleri de etkilenmiş, dolayısıyla bu hususta gerekli tedbirlerin alınmasına ilişkin öneriler dile getirilmiştir. Bu çerçevede, 11.02.2023 tarihli ve 32101 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 120 Numaralı "Olağanüstü Hal Kapsamında Yargı Alanında Alınan Tedbirlere İlişkin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi" (RG, 11.02.2023/32101) ile kanuni süreler ve hâkim tarafından tayin edilen sürelerin 06.02.2023 tarihinden itibaren (bu tarih dâhil) 06.04.2023 tarihine kadar (bu tarih dâhil) durdurulması, deprem nedeniyle olağan hayatın ve yargısal faaliyetlerin olumsuz etkilenmesi nedeniyle hak kayıplarının önünde geçilebilmesi bağlamında yerinde olmuştur. Ancak belirtmek gerekir ki afetten doğrudan veya dolaylı olarak etkilenen vatandaşlarımızın ve avukatların sayısı gözetildiğinde, düzenlemenin tüm ülke genelini kapsayıcı nitelikte olması gerekmektedir. Zira OHAL ilan edilen iller dışında sürelerin durmasına ilişkin öngörülen istisnai düzenlemeler hak kayıplarına neden olacak şekilde hem ispat sorununa gebe hem de kafa karıştırıcı niteliktedir. Bu nedenle TBMM tarafından acilen Cumhurbaşkanlığı kararnamesine paralel şekilde tüm ülkeyi kapsayacak bir kanuni düzenleme yapılmalıdır.

Anılan Kararname uyarınca,

- Alınan tedbirler yalnızca 08.02.2023 tarihli Cumhurbaşkanlığı Kararı ile olağanüstü hal ilan edilen illerde geçerlidir. Ancak, depremin yıkıcı etkisini gösterdiği alanın ve depremden etkilenen insan sayısının fazlalığı nedeniyle; tedbirlerin afet bölgeleri için öngörülenden daha kısa süreli de olsa bazı istisnai durumlarda afet bölgesi olarak ilân edilmeyen illere de sirayet ettirildiği görülmektedir.
- İstisnaları bulunmak kaydıyla, 08.02.2023 tarihli Cumhurbaşkanlığı Kararı ile afet bölgesi ilân edilen illerde 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK), 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK), 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Hakkında Kanun (İYUK) ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu (İİK)'nda taraflar bakımından öngörülen veya hâkim tarafından tayin edilen süreler ile arabuluculuk ve uzlaştırmaya ilişkin süreler durdurulmuştur.
- Sürelerin durdurulmasına ilişkin hükümler, kural olarak 06.02.2023 tarihi itibarıyla yerleşim yerleri olağanüstü hâl bölgelerinde olan gerçek veya tüzel kişiler ile bu tarihte bu bölgelerde bulunan kişiler hakkında uygulanacaktır. Bu durumda süreler 06.04.2023 tarihine kadar duracaktır.
- Yine sürelerin durdurulmasına ilişkin hükümler, 06.02.2023 tarihi itibarıyla olağanüstü hâl ilan edilen illerin barosuna kayıtlı avukatlar ile bu tarihte anılan illerde bulunan avukatlar tarafından takip edilen işler hakkında uygulanacaktır. Bu durumda süreler 06.04.2023 tarihine kadar duracaktır.

- Olağanüstü hâl ilan edilmeyen illerimizin barolarına kayıtlı avukatların ya da bu avukatların bürolarında çalışanların kan veya kayın hısımlarının olağanüstü hâl ilân edilen illerde bulunması ya da bu kimselerin anılan illerdeki felaketin etkilerinin azaltılması amacıyla bu illerde bulunmaları halinde bu kişiler tarafından takip edilen işler bakımından da sürelerin durmasına ilişkin hükümler uygulama alanı bulacaktır. Bu durumda süreler 06.03.2023 tarihine kadar duracaktır. Belirtmek gerekir ki, olağanüstü hâl ilan edilmeyen illerimizin barolarına kayıtlı avukatların ya da bu avukatların bürolarında çalışanlara ilişkin bu Kararname hükümlerinin uygulanabilmesi için getirilen ölçütler ispat sorununa ve buna bağlı hak kayıplarına neden olabilecek niteliktedir. Dolayısıyla zorunlu olmadıkça temel sürelerle uyulmasının isabetli olacağı düşünülmektedir.
- CMK'de düzenlenen koruma tedbirlerine ilişkin süreler ile suç ve cezaya ilişkin zamanaşımı süreleri durma kararının kapsamı dışında bırakılmıştır. Bu husus suç ve cezalara ilişkin temel ilkelerin düzenlendiği Anayasa (AY)'nın 38/1-2 maddelerine uyumlu olması nedeniyle isabetlidir.
- CMK'de yer alan yakalama emrinin yerine getirilmesine ve yakalanan kişinin en geç 24 saat içerisinde yetkili hâkim veya mahkeme önüne çıkarılmasına ilişkin hükme (CMK md. 91) istisna getirilmiştir. Buna göre, sulh ceza hâkimliklerince ya da mahkemelerce düzenlenen yakalama emri üzerine yakalanan kişinin en geç yirmi dört saat içerisinde yetkili hâkim veya mahkeme önüne çıkarılamaması ya da SEGBİS aracılığıyla dinlenememesi durumunda bu kişinin yakalandığı yer sulh ceza hâkimi ya da mahkemesi tarafından sorgusunun yapılabileceği ya da ifadesinin alınabileceği öngörülmüştür. Anılan düzenleme, deprem nedeniyle meydana gelen iletişim, ulaşım vb. sorunlar nedeniyle yakalama tedbirlerinin ivedilikle yerine getirilebilmesi açısından yerindedir.
- Deprem bölgelerinde meydana gelen ve kamuoyuna da yansıyan çok sayıda hırsızlık ve yağma/gasp eylemlerine ilişkin olarak gözaltı sürelerine ilişkin düzenleme yapılmıştır. Buna göre, bu suçlara ilişkin gözaltı süresi şüphelinin yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç dört gün olarak belirlenmiştir. Ayrıca, zorunlu hallerde Cumhuriyet Savcısı tarafından bu sürenin üç gün süre ile uzatılmasına karar verilebilecektir. Ancak, olağanüstü hal nedeniyle uzatılmış gözaltı süresinin her olay bakımından kullanılabilecek bir üst limit olarak düşünülmemesi, somut olayın özelliklerine göre şüpheli haklarına da azami derecede riayet edilmek suretiyle soruşturma işlemlerinin mümkün olan en kısa sürede tamamlanması gerekmektedir.
- CMK'nin 108. maddesi uyarınca yapılan tutukluluk incelemesinin bir defaya mahsus olmak üzere 60 gün süre ile resen yapılabileceği öngörülmüştür. Bununla birlikte tahliye taleplerinin de bu tutukluluk incelemesi ile birlikte yapılabileceği ifade edilmiştir. Ancak, somut olaylar bağlamında tahliye taleplerine ilişkin inceleme için 60 günlük sürenin beklenmesi ve tahliye talebi ile tutukluluk incelemesinin birlikte yapılması hak kayıplarına neden olabilecek niteliktedir. Gerçekten derhal tahliye sebebi teşkil edecek bir halin söz konusu olması durumunda bu hususun değerlendirilmemesi mahkemeye erişim hakkı (AY md. 36; AİHS md. 6, 13) ile kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının (AY md. 15; AİHS md. 15) ihlaline neden olabilecektir.